

Landskap: Skåne Upptecknare: Ingemar Jeppsson, Lund
 Härad: Bjäre Berättare: Karl Albert Kollberg
 Socken: V. Karup Berättarens yrke: lantbrukare
 Uppteckningsår: 1961 Född år 1876 i V. Karup

(3 st. foton (utan neg.) sid. 11-12.)

Emigration till Amerika. s.1,4.

Båstads marknad. s. 1.

Stenkrossar. s. 2.

Sjökaptenerna hade lantbruk. s. 2.

Skolgång. s. 2+3.

Om tjänstefolk och arbetet på gårdarna i V. Karup. s.3-4.

Veckoräkning. s.4-5.

Påsk. s. 5.

1:a maj.sjöng man för ägg. s,5-6.

Ägglekar. s.6.

Kyrkobesök. s. 6+7.

Nattvardsgång. s.7.

Dop. s. 7-8.

Vigsel. s. 8

Husförhör.s.8

Kyrktagning. s.8.

m.m.

forts. på neg. nästa sida!

Präster. s. 9.

Konfirmation. s. 9.

I Båstad fanns en krog intill kyrkan. s. 9.

Kyrksup.

Begravning. s. 9-10.

Köra hem ett lass tång på julafton. s. 10.

v Julen. s. 10.

3 st.fotografier(utan neg.) sid. 11-12.

Vi var tre söner hemma, som redan tidigt fick deltaga i gårdens skötsel. Min äldste bror åkte till Amerika (Montana), när jag var sexton år. Han arbetade i gruvorna i fem och ett halvt år, innan han återvände på hösten och köpte en gård i Hovs socken. Han tjänade tre dollar om dagen. Han hade sällskap med min kusin Janne Kollberg.

Min yngste bror dog tjugofem år gammal på ett sjukhus i Danmark, som var väldigt ansett, men hans liv stod inte att rädda; han hade fått cancer i levern.

När min far dog, övertog jag fädernegården och lämnade ett arrende, som jag tidigare hade haft i Hov. En av mina två systrar bodde hos mig, den andra hos min äldre bror i Hov. Båda förblev ogifta.

Jo, jag har varit förlovad, även om det snart tog slut. Men när vi sällskapade, så åkte vi till Båstad marknad, och då fick hon en psalmbok. Båstad marknad var alltid sista lördagen i oktober.

På den tiden var man antingen fiskare eller lantbrukare, aldrig bå-

de och.

Så var det stenkrossarna, som kom först i Dagshög, senare på Väderön och i Slättaröd. Det var huvudsakligen danskar, som ägde stenkrossarna, men arbetskraften var svensk. Stenen skeppades till Tyskland och Danmark. Men det fanns fartyg, som transporterade sockerbetor till Hälsingborg. Ett tag var det fler sjökaptener i Hov än i Västra Karup. Delägarna samlades en gång om året till s.k. räknegillan, då bolagsstämman hölls.

I Ramsjö fanns det flera, som ägde eller förde skepp, som seglade på Kina.

Sjökaptenerna i Hov hade som regel lantbruk också, men det var så, att antingen bodde dom i Hov eller också i Ramsjö. En skillnad tror jag, att man kunde märka, och det var, att i Hov var där flera delägare i ett skepp, varför var och en på så sätt löpte mindre risker; men i Ramsjö följde kaptenerna med skeppen ut och ägde själv sina skutor.

Skolgången var ordnad på så sätt, att de äldre gick i skolan om vintern och de yngre om sommaren. Själv började jag i Varans småskola, när jag var sex år gammal. Men far tyckte, att det var en sådan schaska, som

undervisade, och så blev jag överflyttad till storskolan i Slättaröd, och det trots att vi inte tillhörde den roten.

I Slättaröds skola fanns det nittio elever. Vi satt på långa bänkar, en bänk pojkar och en bänk flickor varvtals. Mitt i salen fanns en medaljös (mitraljös), rund och måshög. Vi blev undervisade allesammans på en gång, och läraren var sådan, att eleverna ville lära sig så mycket som möjligt. Undervisningen började klockan åtta på morgonen med middagsrast mellan klockan tolv och ett, och så slutade vi vid fyrtiden. Lördagarna var fria.

I hela Västra Karupvar gårdarna mellan trettio och fyrtio tunnland stora. De sköttes i regel med hjälp av en dräng och en piga. Senare har genom köpeslagning större gårdar bildats. Oftast hade man tre hästar, åtta till tio kor och svin endast till husbehov.

Drängen och pigan var anställda på s.k. årstjänst. Man började anställningen den förste november och slutade den tjugofjärde oktober. På så vis fick man en frivecka varje år.

Hemma hade vi dräng, tills jag var en fjorton, femton år. Och piga hade vi, tills min bror en gång "blandade händer och fötter" med henne.

Hon fick sluta, då hon blev med barn, och min bror reste till Amerika.

Husbonden arbetade tillsammans med drängen, och man åt vid samma bord. Före 1905 såg jag aldrig en mansperson mjölka; det var långt under hans värdighet.

Pigorna hade som regel sovrum inomhus, medan drängarna fick ligga i ladorna. För omkring tjugo år sedan blev det bestämt i kommunalfullmäktige, att det skulle finnas eldstad eller någon form av värmeanordning hos tjänstefolket.

Dagen på bondgården började vid fem, halv sextiden med kaffe. Sedan var det frukost klockan åtta, middag klockan tolv och så kvällsmat beroende på årstiden. Jag vill minnas, att de små fick stå till bords; mor gick fram och tillbaka mellan spisen och bordet, men far satt alltid vid bordsändan.

Efter den första maj var det så, att arbetsfolket inte skulle ha middagspaus, och den var indragen till fram på höstkanten, då det blev mindre att göra.

Före midsommar räknade man veckorna baklänges. Den sjätte april gick

den trettonde veckan in, och man började i regel inte så förrän den åttonde eller sjunde veckan.

1932 var jag tillsammans med provinsialläkaren ute och inspekterade drängkamrarna, och jag minns vi fick rysligt med loppor på oss.

1934 var jag ute på något liknande, men då gällde det toaletterna. I vanliga fall var det små avskilda hus, men ibland låg klosetten inne i en av byggnaderna. WC började inte användas mera allmänt förrän i början av 1950-talet.

När en gård var bortarrenderad, så var ju gårdsbyggnaden ofta tom, och då kunde man ställa till dans där. En man, som hette Persson, hade en danslokal i Västra Karup nedanför möllan, men den stängdes, när jag var aderton år, för det urartade till slagsmål och fyllerifester.

Till påsk fick jag, när jag var barn, ägg av min gudmor och av mina släktingar. Vi hade alltid ägg till påsk och även några dagar efteråt. Äggen färgades med löskal, och alla barnen tävlade om att få finast ägg.

På kvällen den första maj gick man och sjöng för ägg. Och före min tid gick även vuxna människor och sjöng för ägg. Sedan ordnades stort kalas

med dans. Under de senare åren var det bara småpågar under ledning av folkskollärare Troedsson, som gick omkring och sjöng för ägg.

Far berättade om en, som hette Hans och som hade en gård i Påarp, som brände ner. Ryktet gjorde gällande, att den brände, för att han inte gett några ägg till äggasångarna. På varje gård, där man sjöng, brukade man få mellan tio och tjugo ägg.

Förut var det vanligt att rulla ägg, men ägglekarna upphörde för en tjugo, trettio år sedan. Äggen brukade rullas utför en tegelpanna.

När man gick i kyrkan i gamla tider, var man alltid avartklädd, men det är något, som börjat upphöra för en tio, femton år sedan.

I kyrkan hade man sina bestämda platser. Att karlarna skall sitta till höger lever ju fortfarande kvar, men i gamla tider hade även byarna sina bestämda platser. Detta håller vi fortfarande på i Västra Karup. Jag för min del höt till den västra delen av byn.

I Torekov tog dom betalt av Västra Karupsbor för bänkplatser, när jag var i tjugo, tjugofem års åldern. På bänkarna fanns en lapp med nummer på, och i Torekov hade vi vår bänk näst överst längs högra sidan.

Min mor hade alltid en lavendelkvist i psalmboken att lukta på. Den enda skillnaden i ritualen är, att förr böjde dom sig mycket djupare under tacksägelsen.

Förböner var inte vanligt, men en gång, i Båstads kyrka, läste prästen förbön för en ung man, som fått stelkramp. Men det är tjugo år sedan, och det var ytterst sällsynt, att något sådant förekom.

Annälan till nattvardsgång skedde genom teckning på en lista efter gudstjänsten, och så skedde nattvardsgången söndagen efter. Hade någon varit försumlig i detta avseende, så upptogs detta senare i flyttningsbetyget. Allmänt skriftermål hölls före gudstjänsten och varade en halv timme, men det är fyrtio, femtio år sedan det var brukligt!

De gamle sa, att man inte skulle äta något före nattvarden, och de tog alltid av sig ytterkläderna, innan de gick fram till altaret.

Här i Västra Karup är det mycket kyrkligt fortfarande, men i Torekov finns det endast tre manspersoner, som går i högmässan.

Det är först på senare tid, som man har börjat döpa barnen i kyrkan. Tidigare döptes dom vanligen i hemmet, och man hämtade prästen dit. I gam-

la tider, när dopet någon gång skedde i kyrkan, så var det efter gudstjänsten, och det lilla barnet, som skulle döpas, måste övertvara gudstjänsten, även på vintern, när det var kallt i kyrkan.

Gudmor skulle ha kakor med sig till barndopsgillet, som firades i hemmet.

Vigsel skedde i regel hemma eller i prästgården. Bröllopet varade i tre dagar. På sista dagen skulle kocken komma och säga, att nu hade han ingen mer ved, och då ordnades genast en utflykt för att skaffa mera ved. Det blev en slags komedi och festens slutkläm. Detta hände för en sjuttioåttio år sedan, när man hade vigseln i hemmen.

Husförhören upphörde redan för sjuttiofem år sedan, och då skedde det i samband med förlagan till mantalslängden.

Kyrktagning är också någonting, som har upphört. Det tillgick så, att kvinnan föll på knä nere vid ingången, och så kom prästen ner för altargången och ledde henne fram till hennes vanliga plats.

Förr kungjordes auktioner och föredrag av nykterhetstalare, ja allt, från predikstolen, och det är inte mer än tjugo år sen.

I prosten Thulins tid, som ju inte i vanliga fall var nåt vidare trevlig, fanns det en man, som hade två barn med ett driftigt fruntimmer, och Thulin tyckte, att dom skulle gifta sig. Mannen sa, att han inte hade råd att köpa någon ring, men då tog Thulin upp en tia och gav honom, och så blev dom vigda, fast det blev ju ingen ring av guld förstås.

Far berättade för mig, att det funnits en professor Ebbersten, som var kyrkoherde här, (död 1828), som far gick och läste för, och det var en kiven person. Han hade en predikan, som konfirmanderna skulle köpa, och den kostade hela femtio öre. Farfar sa, att far inte fick köpa den, och efter det var han och kyrkoherden inte goda vänner. Vidare vägrade han en flicka att gå fram (Stål hette hon), men inte för att hon inte kunde sina saker. Då blev han anmäld och avsatt, så professor han var.

I Båstad var det så, att det fanns en krog intill kyrkan, som kantorn brukade besöka före högmässan, men inte männen och kvinnorna.

När jag kom från kyrkan i Hjärnarp hos min f.d. fästmö, kommer jag ihåg, att jag vid hemkomsten från predikan blev bjuden på en kyrksup.

Vid begravning bar man förr i tiden alltid kistan med den döde från

hemmet till kyrkan. Min faster Elsa var det första lik, som kördes i vagn till kyrkan, och det var 1876.

Man brukade förr i tiden köra ett lass tång från Torekov på julafton, så vitt det var möjligt. Man menade, att det skulle komma gården till godo. Jordbruket och gården skulle också känna, att det var jul. Jag har aldrig själv varit efter tång på julafton, men mor och far var i väg många gånger.

Till jul var det alltid mycket god mat. Julklapparna kastades in förr i världen. Första året jag upplevde jultomten var 1914, det året jag var förlovad.

M. 15496 : 11.

Skåne
Bjäre hd.
V. Karups sn.
Kolleberga gård

FOLKLIVSARKIVET
LUND

Foto: Ingemar Jeppsson, 1961

neg. saknas.

M. 15496:12.

Karl Albert Kollberg, Kollberga gård

Foto: Ingemar Jeppsson, 1961

ing. jeppsson